

DOSSIER

BUITENSPELEN

Kampas zorgt voor ontelbaar veel potentiële klanten op zoek naar een verblijf waar kinderen en jongeren zich spelenderwijs kunnen uitleven. Je zou denken dat in de promotie dan ook volop wordt ingezet op buitenspelen. Niets is echter minder waar, foto's van spelende kinderen of een

aantrekkelijke speelse buitenomgeving vinden we op Kampas zelden terug. Een beetje vreemd voor locaties waar spelen centraal staat. Of heeft dit te maken met de buitenomgeving zelf? Die kan vaak wat speelser en avontuurlijker. Daarom dit inspirerende dossier met heel wat suggesties.

Focus op spelen

DE NEERWAARTSE SPIRAAL VAN BUITENSPELEN

Kind en Samenleving trok zowel in 2008 als in 2019 naar zeven verschillende wijken om te observeren hoeveel kinderen er spelen op straat, op pleintjes of in parken. Uit dit onderzoek blijkt dat kinderen in hun woonomgeving in die elf jaar 37 % minder tijd besteden aan buitenspelen. Dat is een forse achteruitgang. Vooral meisjes vanaf 9 jaar en kinderen uit een stedelijke context komen opvallend weinig buiten.

Kinderen vinden buitenspelen nochtans fijn, blijkt uit datzelfde onderzoek. Ze ontmoeten er vrienden, kunnen leuke dingen doen en krijgen van buitenspelen energie en frisse lucht.

Waarom vermindert dan toch het buitenspelen? Door hobby's en schoolwerk blijft er weinig tijd over om in de eigen woonomgeving te spelen, geven de kinderen aan. Vooral in de winter, als het vroeger donker wordt, ervaren kinderen dat als een probleem.

Een andere bepalende factor is de speelcontext. Er moet voldoende speelruimte zijn en die speelruimte moet op een veilige en gemakkelijke manier bereikbaar zijn. Dat is vaak een probleem. Speelruimte moet ook goed beheerd worden. Afval of te veel modder maken het speelterrein minder aantrekkelijk. Voldoet de speelcontext niet, dan wordt spelen op schermen een aantrekkelijk alternatief.

Tot slot is er de sociale context. Spelen hangt af van wat er mag van de eigen ouders en de ouders van de speelkameraden. Maar ook het contact met andere kinderen of de buurt speelt een belangrijke rol. Pestgedrag, racisme, druggebruik of een boze buur

schrikken kinderen (en hun ouders) af. Als speelkameraden niet mogen of durven spelen, is de groep kleiner en wordt buitenspelen minder plezierant.

Kortom, kinderen willen buitenspelen en vinden daarin plezier, maar stoten vaak op drempels. Deze drempels vallen echter weg tijdens een meerdaags verblijf, want schoolwerk en hobby's zijn niet aan de orde en de speel- en sociale context is ideaal.

SPELEN STIMULEREN

Kinderen gaan op ontdekking, creëren hun eigen avontuur en zoeken voortdurend naar speelkansen. Het lijkt wel alsof ze over een zesde zintuig beschikken, een speciale speescanner die overal en in alles een spelelement ziet. Spelen kunnen ze dus perfect alleen of samen met leeftijdsgenoten. Volwassenen moeten hen daarin niet bijstaan. Meer nog, spelletjes spelen uit het oog van volwassenen wordt zelfs als leuk ervaren.

Volwassenen kunnen spelen wel extra stimuleren en voor uitbaters liggen hier, dankzij de buitenruimte die er vaak is, heel wat mogelijkheden. Door enkele gerichte ingrepen kan een domein rondom een verblijf een heel gevarieerde speelomgeving worden. Zo worden kinderen extra uitgedaagd en zoeken ze de grenzen van hun mogelijkheden op. De voordelen zijn legio. Door te spelen wordt een positieve impact op de fysieke en mentale gezondheid van kinderen gerealiseerd en spelenderwijs worden heel wat vaardigheden ontwikkeld. Spelen is dus meer dan plezier maken.

SPELVORMEN

Blijft de vraag hoe je van je buitenruimte een goede speelruimte maakt. Het is van belang om daarbij een goed inzicht te krijgen in de verschillende spelvormen. Een goede speelruimte geeft kans aan zo veel mogelijk onderstaande spelvormen.

Het receptief spel

Via het receptief spel genieten kinderen en jongeren van wat er om hen heen gebeurt. Horen en zien staan centraal. Op die manier proberen ze de informatie die ze krijgen te verwerken. Een voorbeeld is een kind dat op afstand kijkt naar andere spelende kinderen. Of ook: een dier observeren, genieten van liggen in het lange gras ...

Het sociaal spel

Door samen dingen te doen of gewoon samen te zijn, leren kinderen en jongeren ervaringen delen, omgaan met ruzie of opkomen voor zichzelf. Wat babbelen, samen wandelen of spelen in het water zijn voorbeelden van zo'n sociaal spel.

Het fantasie- en rollenspel

Door het fantasie- en rollenspel voelen kinderen en jongeren hoe het is om iemand te zijn en om dingen te doen. Ze leren met specifieke situaties omgaan en het gedrag van mensen kennen. Voorbeelden van fantasiespel zijn het nabootsen van mama en papa of het opvoeren van toneeltjes of een held zijn in een onmetelijk groot bos.

Het constructiespel

Bij kinderen wordt het constructiespel of het veranderen van de omgeving sterk gewaardeerd. Onder het constructiespel valt bijvoorbeeld knutselen, het bouwen van een kamp of een vlot of het hergroeperen van materiaal. Vanuit het educatieve standpunt is het

Een domein kan met enkele gerichte ingrepen een heel gevarieerde speelomgeving worden.

constructiespel ook heel waardevol. Zo verwerven kinderen ruimtelijk inzicht en voorstellingsvermogen.

Het explorerend spel

Via het explorerend spel zoeken kinderen antwoorden op de vraag hoe iets functioneert of hoe de wereld of de natuur in elkaar zit. Ze experimenteren en proberen de eigenschappen van zichzelf, andere mensen, dieren of dingen te ontdekken. Een voorbeeld is het zoeken en van naderbij bekijken van diertjes in de natuur.

Het uitdagingsspel

Bij dit soort spelen leren kinderen en jongeren grenzen aftasten. Wie kan dat? Wie durft dat? Een uitdagingsspel kan een fysiek zware opdracht zijn, maar evenzeer een spel dat inspeelt op het vertrouwen in zichzelf of in elkaar. Het volgen van een blindenparcours of een potje armworstelen zijn mooie voorbeelden van uitdagend spel.

Het regelspel

Via het regelspel, waar specifieke regels van toepassing zijn, leren kinderen en jongeren spelenderwijs omgaan met afspraken. In de meeste gevallen vinden regelspelen plaats in georganiseerd groepsverband en zijn er ook winnaars en verliezers. Balspelen of een quiz zijn typische voorbeelden.

Het herhalend bewegen

Het herhalend bewegen is bewegen om te bewegen. Het is genieten van het bewegen op zich of van bepaalde bewegingen onder de knie krijgen. Kinderen en jongeren leren zo hun eigen lichaam kennen en ontwikkelen gelijktijdig hun spieren en motoriek. Voorbeelden van herhalend bewegen zijn touwtje springen of jongleren.

SAMENGEVAT

Meestal heeft een concreet spel kenmerken van meerdere spelvormen. Zo bouwen kinderen een kamp (constructiespel), nemen daarbij verschillende rollen op (fantasiespel) en maken ondertussen ook onderlinge afspraken en leefregels (sociaal spel). Zelden zal je spel van kinderen kunnen catalogeren onder één specifieke spelvorm. Bovendien kan je aan de hand van de spelvormen besluiten dat spelen breder, essentiëler en fundamenteler is dan louter vermaak en recreatie. Spelen is ook een vorm van zijn, een eigen manier van in het leven staan.

Een goede en gevarieerde speelomgeving geeft echte kansen aan een diversiteit van spelvormen. Stel je vast dat bepaalde spelvormen niet of nauwelijks aan bod komen, dan kunnen ingrepen in de buitenruimte helpen om betere speelkansen te creëren. Dit onderzoeken we verder op de volgende pagina's.

Goede speelruimte ontwikkelen

KIJK EERST EVEN BUITEN HET EIGEN DOMEIN

De ontwikkeling van de eigen speelruimte gebeurt best complementair met de (mogelijke) speelruimte en spelvormen in de onmiddellijke of bredere omgeving. Zo krijgen alle spelvormen een kans en wordt de eigen speelruimte maximaal benut. Ga eventueel ook partnerschappen aan met de gemeente, het Agentschap Natuur en Bos, Natuurpunt en anderen voor het (her) inrichten van de publieke ruimte om zo ontbrekende spelvormen toch een plaats te bieden.

Hou bij het in kaart brengen van de externe speelmogelijkheden rekening met mogelijke drempels zoals bereikbaarheid of betaalbaarheid. Duiken er problemen op, dan kunnen partnerschappen opnieuw soelaas brengen. De gemeente of provinciale overheid kan eventueel trage wegen heropenen, oversteekplaatsen veiliger maken of de toegangsprijzen verlagen.

KIJK DOOR DE KINDERBRIL

Na een grondige analyse van de speelmogelijkheden buiten het domein, volgen de mogelijkheden op het eigen domein. Om die in kaart te brengen, kunnen volgende vragen gesteld worden:

- Wat is er nu reeds aanwezig dat goed werkt?
- Wat zijn de mogelijkheden op het domein om snel iets te realiseren?
- Wat moet er helemaal nieuw gecreëerd worden?

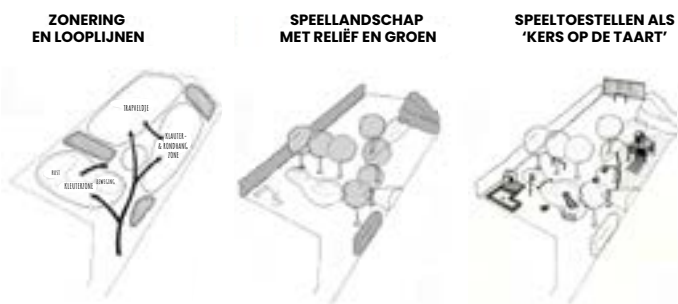
Antwoorden formuleren vraagt enige creativiteit, maar als uitbater sta je er niet alleen voor. Observeer hoe creatieve groepen en individuele kinderen spelen op je domein en laat je hierdoor inspireren. Eventueel kan je meedoen met wat kinderen en jongeren doen. Zo ervaar je zelf welke mogelijkheden er zijn en welke ontbreken. Op basis van die ervaringen kan je vervolgens extra prikkels op je domein toevoegen die een spel suggereren of uitlokken. Denk bijvoorbeeld aan resten bouwmaterialen die kunnen dienen als spel materiaal.

HET SPEELLANDSCHAP

Het uittekenen van een basisontwerp is een volgende stap in de ontwikkeling van een goede buitenspeelruimte. Hoe is het speellandschap vandaag en hoe ziet het er in de toekomst best uit? Hieronder overlopen we enkele tips die leiden tot een goed ontwerp.

Zonering

Enkel een open grasveld of verhard terrein is weinig uitdagend. Daarom wordt het speellandschap best verdeeld in verschillende zones die rekening houden met avontuurlijkheid en geborgenheid, verschillende spelvormen, diverse leeftijden en specifieke activiteiten verbonden aan een meerdaags verblijf zoals kampvuur, tentengrond of buitendouche. Die zones worden telkens afgeschermd met beplanting of reliëf en onderling met elkaar verbonden via de looplijnen.

De looplijnen

Looplijnen tonen aan hoe kinderen en jongeren zich verplaatsen tussen de verschillende speelzones. Daarbij wordt altijd gekozen voor de kortste en meest efficiënte weg. Bij het ontwerp moet je met die looplijnen rekening houden. Ofwel worden die looplijnen geïntegreerd in het plan ofwel worden barrières (draad, waterpartij, begroeiing ...) opgeworpen waardoor andere looplijnen gevormd worden. Paden die de looplijnen niet volgen, zullen in het speellandschap niet of zelden gebruikt worden.

Bij spelen hoort vallen en opstaan.

Beplanting en reliëf

Beplanting en reliëf zijn belangrijke zonerings-elementen, maar zijn ook spelelementen en mogen in het speellandschap niet ontbreken. Maar bij de uitwerking zijn er twee aandachtspunten: jonge beplanting in een speelomgeving krijgt het hard te verduren en wordt best beschermd en reliëfwijzigingen zijn onderhevig aan stedenbouwkundige regelgeving. Wat aanwezig is, wordt daarom best behouden en geïntegreerd in het basisontwerp.

Buffering

Voor burens is het niet fijn als er inkijk is of als er nog maar eens wordt aangebeld voor een verdwaalde bal. En voor begeleiding is een spoorlijn of waterbassin misschien een zorg. Een oplossing voor die problemen is buffering. Dit kan bestaan uit voldoende afstand of een extra brede en hoge groenstrook. Wat net naast de speelomgeving ligt, heeft dus ook een impact op het ontwerp.

Schaal

Om tot een gevarieerd aanbod te komen zal op kleinere plaatsen het aantal spelvormen en het schaalniveau van die spelvormen aangepast moeten worden. In een beperkte buitenomgeving past met andere woorden geen groot voetbalveld, maar misschien wel een mini-pitch aangevuld met andere speelmogelijkheden.

Speeltoestellen

Een gevarieerde speelomgeving aangevuld met natuurlijke spelmaterialen (water, steentjes, balken ...) is voldoende om kinderen tot spelen te stimuleren. Speeltoestellen zijn absoluut geen must, maar kunnen wel als kers op de taart. Belangrijke kanttekening is dat speeltoestellen onderhevig zijn aan specifieke wetgeving (zie verder).

VEILIGHEID

Bij spelen hoort letterlijk vallen en opstaan. Het uitsluiten van ongevallen is onmogelijk. Als uitbater kan je enkel de wetgeving volgen en handelen als voorzichtig en redelijk persoon.

Voor speelterreinen is er het koninklijk besluit van 28 maart 2001. Volgens dat kb is een speelterrein "een ten behoeve van spel en/of ontspanning geplande en daartoe ingerichte ruimte waarin zich

minstens één speeltoestel bevindt". Een speeltoestel is volgens hetzelfde kb "een product bestemd voor vermaak of ontspanning, ontworpen of kennelijk bestemd om te worden gebruikt door personen die de leeftijd van 18 jaar nog niet hebben bereikt, waarbij uitsluitend van zwaartekracht of fysieke kracht van de mens gebruik wordt gemaakt en bestemd voor collectief gebruik op een tijdelijk of blijvend speelterrein". Wat het kb expliciet niet als een speeltoestel beschouwt, is "een tijdelijk toestel dat als element van hun spel door kinderen, onder toezicht, voor zichzelf wordt vervaardigd". Voorbeelden zijn gesjorde constructies of zelf gebouwde kampen.

Plaats je een speeltoestel, dan moet je enkele specifieke verplichtingen naleven.

- Voor het speelterrein (het speeltoestel en de omgeving van het speeltoestel) moet je als uitbater eenmalig een risicoanalyse uitvoeren, alvorens het terrein ter beschikking wordt gesteld.
- Op basis van deze risicoanalyse zullen eventueel zaken worden vastgelegd die onaanvaardbare risico's inhouden. Voor deze risico's moeten preventie maatregelen worden bepaald en toegepast. Zodra de hele risicoanalyse positief is, kan het terrein worden uitgebaat.
- Als uitbater moet je een inspectie- en onderhoudsschema opstellen. Dat schema moet duidelijk maken wanneer de verdere inspecties en het onderhoud zullen gebeuren. Dit betreft:
 - regelmatig nazicht (visuele controle)
 - onderhoud (sommige toestellen vragen nl. specifiek onderhoud zoals het driemaandelijks smeren van lagers)
 - periodieke controle
- Als uitbater moet je kunnen aantonen dat de controles ook effectief gebeuren. De controles worden daarom ook best digitaal of op papier geregistreerd in een logboek.

Verder zijn er nog volgende aandachtspunten:

- Op elk speelterrein moet een bord hangen met naam en adres van de uitbater.
- Waarschuwingen zoals "gebruik op eigen risico" zijn verboden.
- Elk speeltoestel moet een eigen nummer krijgen.
- Elk ongeval dat blijvende letsels veroorzaakt, moet gemeld worden aan de FOD Economie.

Gluren over de muren

We lieten ons inspireren door een aantal goede voorbeelden, niet alleen binnen het jeugdtoerisme, maar ook uit het onderwijs.

VRIJE BASISCHOOL SINT-PAULUS

In 2019 onderging de speelplaats van de Vrije Basisschool Sint-Paulus in Kortrijk een metamorfose. Een grauwe grijze vlakte werd een aangename groene en speelse omgeving. Aan het woord is Cedric Ryckaert, drijvende kracht achter dit project.

Wie is Cedric Ryckaert?

Ik volgde de opleiding sociaal werk, werkte enkele jaren in het jeugdwerk en ben daarna als zij-instromer gestart in

het onderwijs. Als beginnende leerkracht suggereerde ik om de speelplaats in te richten met meer aandacht voor speelgroen. Na enkele jaren kon het project gerealiseerd worden en het vormde de kiem voor mijn huidige job. Want vandaag werk ik op de basisschool achter de schermen en bied ik via het project Bles (zie kader) ondersteuning aan andere scholen.

Wat was de drijfveer om speelgroen meer aandacht te geven op de speelplaats?

In het jeugdwerk is buitenspelen de norm, activiteiten binnen zijn de uitzondering. In het onderwijs is het net andersom. Dat contrast was de motivatie om de speelplaats groener te maken. Maar om het project effectief te realiseren, was het verouderde rioleringsstelsel uiteindelijk de belangrijkste hefboom.

De verouderde riolering was de katalysator?

Inderdaad. Na jaren bijbouwen waren er problemen met dimensionering, was er geen sprake van gescheiden afvoer en werd het regenwater nauwelijks hergebruikt voor sanitaire toepassingen. Het vernieuwen van de riolering was dus noodzakelijk en een belangrijk element om het schoolbestuur te overtuigen om de speelplaats grondig te renoveren.

Wie tekende de plannen van het project uit?

We zijn gestart met enkele ouders en leerkrachten, maar al snel werd duidelijk dat je voor zo'n project best professionele ondersteuning zoekt. Op die manier worden plannen goed onderbouwd, waardoor je sneller anderen kan overtuigen, dit zowel binnen als buiten de school. We schakelden hiervoor de landschapsontwerpers van Studio Basta en Fris in het landschap in. Zij werden ondersteund door studie bureau Atelier Ruimtelijk Advies.

Was die overtuigingskracht nodig?

Zeker! De aanleg van de nieuwe riolering en het steken van water- en infiltratieputten was een dure investering, maar ook het ontharden en de herinrichting vroegen de nodige budgetten. Dankzij de professionele aanpak werd het grootste deel gelukkig gesubsidieerd door de Vlaamse overheid (Departement Omgeving), de provincie West-Vlaanderen en stad Kortrijk. Maar de professionele aanpak wekte ook de nodige sympathie op, wat merkbaar was in onze zoektocht naar sponsors en crowdfunding. De inbreng van eigen middelen bleef

Reliëf, waterpartijtjes, hindernissen en speeltoestellen zorgen niet voor meer ongevallen.

hierdoor binnen de perken, los van het feit dat we sindsdien ook enorm besparen op onze drinkwaterfactuur.

Hoe zou je de speelplaats omschrijven?

Eerst werd gekozen voor de term speelgroenplaats, maar vandaag zijn we vooral gekend als klimaatspeelplaats. Dat dekt beter de lading omdat we inzetten op meer dan beplanting. We kunnen 150 000 liter regenwater van de gebouwen opvangen en dit wordt hergebruikt in de toiletten en de helft van de speelplaats is onthard. Het regenwater dat valt op het verharde deel wordt afgeleid naar de groenzones of wordt gebufferd zodat het langzaam in de bodem kan infiltreren. Hierdoor wordt slechts een kleine fractie van het regenwater nog afgevoerd naar de riolering. Dat is een gigantisch verschil met vroeger.

Waarom werd niet alles onthard?

Op een speelplaats moet ruimte zijn voor allerlei spelen. Voetbal of basketbal vergen nu eenmaal een harde ondergrond. Bovendien moet je rekening houden met andere activiteiten zoals het schoolfeest of de wensen van de veiligheidsdiensten en de schoolcatering.

Waar werd de ontharding wel gerealiseerd?

Er is een groenbuffer voorzien tegen de schoolmuur waardoor kinderen die binnen les volgen en even naar buiten kijken, altijd groen zien. De andere groenzones liggen als eilanden verspreid over de volledige buitenomgeving. Soms dienen die groenzones om ruimtes in te delen, een andere keer is het als rust- of speelruimte voorzien.

Welke invloed heeft een groene omgeving op het spelgedrag van kinderen?

Een groene omgeving werkt rustgevend en zorgt voor een zachter en meer gevarieerd spel. Er is aanbod voor elke leeftijdsgroep en voor wie individueel of in groep wil spelen. Hierdoor is er onder de leerlingen minder verveling, wat een positieve impact heeft op het aantal conflicten. Dat valt echt op, vooral bij kinderen die door gedragsproblemen minder goed in groep kunnen functioneren. Een werkgroep rond conflicten en pesten komt sinds de nieuwe speelplaats niet meer samen. Dat zegt toch veel.

Wat zijn de gevolgen op vlak van veiligheid? Gebeuren er niet meer ongevallen?

Reliëf, waterpartijtjes, hindernissen en speeltoestellen lijken gevaarlijker dan een vlakke, maar het omgekeerde is waar. Als EHBO-medewerker stel ik net minder ongevallen vast. En dat komt door de weldoordachte looplijnen. Kinderen die van eiland willen wisselen moeten geen voetbalveld of basketbalveld kruisen, maar bereiken hun doel via geïnstrueerde padjes. De speelplaats werd ook bij oplevering goedgekeurd door een externe keuringsdienst en jaarlijks doen we een ronde met onze preventieadviseur om eventuele pijnpunten weg te werken.

Wat zijn groeikansen van de bomen en planten?

Er staan bomen en struiken en enkele groenzones zijn voorzien van een meerjarig bloemenmengsel. Doorgaans werd gekozen voor robuuste planten, maar ze moeten natuurlijk kunnen groeien. Daarom werden bepaalde plantenzones afgebakend met dikke touwen. Kinderen weten dat ze die grens moeten respecteren, wat in de praktijk ook behoorlijk lukt omdat er voldoende spelaanleiding is buiten die zones.

Welke troeven heeft de klimaatspeelplaats qua educatie?

Dankzij de klimaatspeelplaats is het eenvoudiger om klimaat- en natuureducatie via spelen en leren in de praktijk te brengen. Leerlingen ervaren welke impact bomen, struiken en bloemenmengsel hebben op bijvoorbeeld de biodiversiteit, zien de impact van de seizoenen op de planten en leren aan de hand van qr-codes de identiteit van bepaalde bomen kennen. Dus ja, de speelplaats is zowel formeel als informeel een leerrijke omgeving geworden.

Werd er gekozen voor speeltoestellen?

Ja, omdat het mogelijk was, maar het is geen 'must have'. We zien dat ons aanbod losse, natuurlijke spelmaterialen en het aangelegde reliëf ook een grote aantrekkingskracht hebben op onze kinderen.

Hoeveel onderhoud vergt de klimaatspeelplaats?

De speelplaats stellen we buiten de schooluren open voor ouders van de school en het verenigingsleven. Daarvan wordt gretig gebruik gemaakt. Hierdoor kunnen we rekenen op hulp van de

Minder verveling betekent minder conflicten

Een goed doordachte aantrekkelijke buitenomgeving zorgt voor weinig extra werk of onderhoud.

groendienst van Kortrijk. Die komen één keer per jaar de bomen en struiken snoeien en het bloemenmengsel maaien. Verder blijft het onderhoud beperkt tot wat structurele klusjes (bijv. ontstoppen van rioolputje) en kleine herstellingswerken (bijv. vernieuwen van qr-codes). Er is dus extra werk, maar dat is beperkt en staat niet in verhouding tot het extra spelplezier dat kinderen en jongeren hier hebben.

Wat vindt het poetspersoneel van de klimaatspeelplaats?

De speelplaats zorgt ook binnen voor weinig extra werk. De groene speelzones liggen namelijk op enige afstand van de gebouwen waardoor de schoenen doorgaans terug proper zijn voordat de kinderen naar binnen gaan. Enkel bij nat weer durft het zand of de aarde hardnekkiger plakken, dan gaan bepaalde zones op slot of zoeken we naar andere oplossingen. Aarde kan bijvoorbeeld bedekt worden door houtsnippers of kalksteenslag

Welke tip geef je aan uitbaters van jeugdverblijven die aan de slag willen?

Als het binnen een schoolomgeving lukt om buitenruimte aantrekkelijk in te richten, dan moet het zeker ook lukken in en rondom jeugdinfrastructuur. Laat je verder goed omringen en heb geduld. Een mooie buitenomgeving creëren vergt tijd en energie. Daar staat tegenover dat kinderen en jongeren meer speelmogelijkheden krijgen, wat iedereen ten goede komt.

Blesland

Het project Bles – ondersteund door de Arteveldehogeschool - staat voor ‘buiten leren en spelen’ en bestaat uit een expertennetwerk van speeldeskundigen, leerkrachten, sociaal werkers, academici en landschapsontwerpers met een hart voor buitenspelen en leren.

Bles ontwerpt speel- en leerplekken en ondersteunt bij educatie. Dit gebeurt participatief en in co-creatie. Ze bieden ondersteuning op maat en brengen de initiatiefnemers in contact met de juiste personen. Bles begeleidt ook bij subsidieaanvragen en het werven van fondsen.

Meer informatie over het project Bles vind je op de website www.blesland.be. De communicatie richt zich vooral op scholen, maar iedereen die speel- en leerplekken wil inrichten, is welkom. Na een eerste contact, bijvoorbeeld via het contactformulier op de website, volgt een intakegesprek en een offerte op maat. De ondersteuning is dus niet gratis, maar kan in principe via subsidies gecompenseerd worden.

STUDIO BASTA

Het uittekenen van de klimaatspeelplaats gebeurde onder andere door Studio Basta, een landschapsarchitectenbureau dat reeds verschillende speellandschappen heeft uitgetekend, ook binnen het jeugdtoerisme. Aan het woord is zaakvoerder en landschapsarchitect Kenny Windels.

Waarvoor staat Studio Basta?

De missie van ons landschapsarchitectenbureau is een buitenomgeving creëren die mensen leuk vinden. Daarvoor gebruiken we op een geordende en tegelijk nonchalante manier beplanting, reliëf en water. Dit wil zeggen dat je voor een getrimde buitenomgeving niet bij ons moet aankloppen. We staan voor een buitenomgeving die informeel, gezellig en speels is.

Met welk argument zou je een uitbater van een jeugdverblijf of kampeerterrein overtuigen om te investeren in de buitenomgeving?

Investeren in een speelse buitenomgeving is investeren in je doelgroep. Groepen zullen graag terugkomen en via hun positieve ervaringen de locatie aanprijzen. Ik vermoed dat dit argument voldoende is om uitbaters te overtuigen. Daarnaast is het ook voor de uitbater en zijn medewerkers fijn om dagelijks rond te lopen in een beeldkwalitatieve omgeving.

Hoe ziet de ideale buitenomgeving van een jeugdverblijf eruit?

De buitenomgeving moet in de eerste plaats geïntegreerd zijn in de omgeving, dat is voor mij vanzelfsprekend. Bovendien voorkomt het meteen ook diverse problemen of benut het bestaande kwaliteiten. Zo koppel je bijvoorbeeld speelwaarde en slim waterbeheer best aan bestaande waterstructuren. Verder ondersteunt de ideale buitenomgeving ontmoeting, ontdekking, vrij en zorgeloos spelen. Hiervoor moet de buitenomgeving ook duurzaam en robuust zijn.

Zou je speeltoestellen plaatsen?

Er bestaan heel wat leuke en mooie speeltoestellen. Studio Basta werkt bijvoorbeeld graag met natuurlijk ogende speeltoestellen gemaakt uit robiniahout. Daarnaast willen we onszelf in de toekomst uitdagen door zo weinig mogelijk vooraf gedefinieerde toestellen te integreren in speelruimtes. We zien in onze realisaties namelijk vaak kinderen en jongeren spelen met hetgeen we niet hadden bedacht of voorzien. We noemen dat loose parts zoals algen, steentjes, losse takken e.d. Kinderen en jongeren zijn vindingrijk en hebben veel fantasie. We willen dit prikkelen en faciliteren en dat kan waarschijnlijk ook zonder speeltoestellen.

Heb je voorbeelden van buitenomgeving waaraan je een project rond jeugdverblijven zou spiegelen?

Het speelnatuurdoorn Oerrr in natuureiland Tiengemeten inspireert ons (nvdr.: zie www.cjt.be/buitenspelen). Daar is een speellandschap enkel ingericht met reliëf, beplanting en water. De speelwaarde is eindeloos.

Ik zie veel uitbaters zelf hun buitenruimte vorm geven. Wat is de meerwaarde van een landschapsarchitect?

Kort samengevat: kennis en ervaring. Tijdens het uittekenen van een ontwerp moet je met heel veel verschillende aspecten rekening

houden. Je moet voldoen aan diverse wetgeving, kennis hebben van beplanting, technisch onderlegd zijn, het gedrag van kinderen inschatten ... Een uitbater die met ons in zee gaat, krijgt dus een goed onderbouwd dossier.

Wat kost zo'n onderbouwd dossier?

We starten vaak met de opmaak van een schetsontwerp. Het schetsontwerp wordt gemaakt op basis van de analyse van de site, het aanhoren van wensen en behoeften en eigen ervaringen en kennis. We illustreren dit schetsontwerp met een plan, referentiebeelden, 3D-schetsen, ontwerpprincipes en tekst. Een goed onderbouwd dossier kost gemiddeld tussen de 10 000 en 15 000 euro. Met een dergelijk dossier gaan we vaak partners of subsidies opzoeken. Eenmaal er uitvoeringbudget is verzameld, herbekijken we de ambities, het verder ontwerp- en begeleidingswerk en het finale ereloon.

Welk bedrag moet je nog voorzien voor de uitvoering?

De uiteindelijke uitvoeringskost is gerelateerd aan het project zelf, het is telkens maatwerk. De uitdaging is om er een fantastisch speellandschap van te maken met zo weinig mogelijk harde infrastructuur zoals verharding, riolering of speeltoestellen.

Subsidiemogelijkheden

Bij de gemeentelijke, provinciale en Vlaamse overheid worden soms projectsubsidies uitgeschreven. Die helpen (een deel van) de herinrichting van de buitenruimte financieren. Kenmerkend aan projectsubsidies is de tijdelijke aard en bijgevolg korte indienperiode. Daarom werk je best vooraf de grote krijtlijnen van je project uit, zodat snel kan geschakeld worden bij een nieuwe subsidieoproep.

De provincie Limburg subsidieert kleine duurzame projecten die een bijdrage leveren aan o.a. concrete klimaatprojecten en vergroening van de omgeving. De provincie Vlaams-Brabant heeft een gelijkaardig subsidiereglement. De provincie Oost-Vlaanderen subsidieert het volledige jaar door het onderhoud en de (her)aanleg van knotbomen en poelen. En via de plattelandsloketten van Antwerpen en Oost- en West-Vlaanderen zijn er ook vaak subsidieoproepen waarbij de herinrichting van buitenruimte een kans maakt.

Op Vlaams niveau zijn projectsubsidies zoals 'proeftuinen ontharding' en 'groenblauwe parels' van Departement Omgeving afgesloten, maar niets sluit uit dat deze in de toekomst herhaald worden.

Een actueel overzicht van subsidiemogelijkheden vind je op onze website www.cjt.be/buitenspelen

Een speelterrein is steeds in evolutie en nooit helemaal klaar.

De speelheuvel, met o.a. een daalmast, is de meest favoriete plek van de kinderen.

Hoe is de buitenruimte rondom het jeugdverblijf geëvolueerd?

Rond de lokalen lag er in de beginjaren een klein grasveldje. Dat was zowel voor de Chiro als de verblijvende groepen onvoldoende. Gelukkig kon het terrein met de nodige onderhandelingen stelselmatig worden uitgebreid tot wat het vandaag is, een speelterrein van 5 500 m² waarvan 200 m² verhard.

Wie was de drijvende kracht achter de uitbreiding?

Vzw 't Kiezeltje beheert twee Chirolokalen: 't Okkernotje en De Spelonk. Die vzw wordt ondersteund door de twee Chiro's en de vrienden van 't Okkernotje. De vriendengroep bestaat uit oud-leiding die zich ontfermt over de infrastructuur.

Na de uitbreiding kwam dan de inrichting?

Klopt, na de aankoop van het laatste en grootste perceel kwam al snel de vraag onder de vriendengroep hoe we het terrein konden inrichten. Er volgde een brainstorm en een basisontwerp met drie zones: een kort gemaaid grasveld voor allerlei spelen, een zone met speeltoestellen en een wildere zone met hoger gras en een wilgenhut.

Waar werden de ideeën voor het basisontwerp gehaald?

De ideeën werden verzameld binnen ons eigen netwerk. Zo kwam er ook veel input van een kennis die werkt voor de buitendienst

JEUGDVERBLIJF 'T OKKERNOTJE (OOSTNIEUWKERKE)

In Oostnieuwkerke, een dorp vlakbij de stad Roeselare, ligt 't Okkernotje, een Chirolokaal dat ook als zelfkook jeugdverblijf type basis verhuurd wordt voor maximum 20 personen. De belangrijkste troeven van het verblijf zijn een speelbos in de onmiddellijke omgeving en veel speelruimte rondom het verblijf. Aan het woord is verantwoordelijke Emmanuel Van den Bulcke.

van de provincie West-Vlaanderen. Die dienst kon ons helpen bij de aanleg van de gracht, de wadi en de streekeigen beplanting. Allemaal elementen die het speelterrein voor kinderen en jongeren aantrekkelijker maken. We trokken tenslotte op bezoek naar enkele provinciale domeinen met kindvriendelijke infrastructuur.

Wie had er inspraak in het basisontwerp?

Het meeste overleg hebben we gehad met de leiding van de Chiro. Zij hebben aangedrongen op een goed evenwicht tussen beplanting en open ruimte, niet alleen voor de wekelijkse activiteiten, maar ook voor enkele specifieke events. Enkele suggesties van de provincie rond beplanting werden hierdoor niet geïmplementeerd. Bijkomend werd alles nog afgetoetst bij de burens. Op hun vraag werd de oorspronkelijke speelheuvel met twee meter verlaagd om inkijk te vermijden en werd een omheining geplaatst om het betreden van de akkers te voorkomen.

Kan je in agrarisch gebied alles realiseren of ben je gebonden aan regels?

Je bent inderdaad gebonden aan regels. Omdat ons speelterrein deels in recreatiegebied en deels in agrarisch gebied ligt, verschillen die regels. Daarom is het geen toeval dat de reliëfwijziging en de speeltoestellen in de recreatiezone liggen, want in die zone is dat toegestaan, in agrarisch gebied niet.

Op vraag van de burens werd de speelheuvel met twee meter verlaagd.

Hoeveel tijd ligt er tussen het uitdenken van het plan en de effectieve inrichting van het buitenterrein?

Het brainstormen en aftoetsen van de plannen heeft ongeveer twee jaar geduurd. Daarna zijn we gestart met de uitvoering. Omdat alles vrijwilligerswerk is, gebeurt dat natuurlijk stapsgewijs. Het terrein is ondertussen ongeveer zeven jaar in gebruik en nog steeds in evolutie. Het is dus nooit helemaal klaar.

Welk budget werd voor de inrichting voorzien?

We hebben eigen middelen die komen uit verhuur en infrastructuursubsidies van de gemeente. Die inkomsten bepalen de financiële haalbaarheid van de plannen. Verder benutten we de mogelijkheden die zich voordoen. Is er een specifieke subsidieoproep, dan tekenen we daarop in, maar we recupereren ook (spel)materiaal. Zo is de klimtoren een gift van ouders en de buitenverlichting met ledlampen konden we realiseren dankzij kennis van Chiroleden.

Wat was de duurste investering?

De kabelbaan, de schommel en nog twee toestellen die aangekocht werden bij een Nederlandse firma. Gelukkig konden we hiervoor gemeentelijke subsidies krijgen. Maar ook de drainage van het grootste perceel kostte veel centen.

Heel wat recuperatiemateriaal kan ook dienen als spelmateriaal. Is dat aanwezig?

Met de vrienden van 't Okkernotje willen we het losse spelmateriaal tot een minimum beperken. Daarom liggen er wat tonnen en een tractorband, maar verder niets.

Waarom wordt op de rem gestaan? Extra spelmateriaal is toch een meerwaarde?

Klopt, maar ik begrijp het wel. De leidingsploeg maait het gras, dat is een engagement bovenop het engagement van de Chiro. Alles wat op het grasveld rondslingert, moet je voor het maaien eerst opruimen. Dat vraagt extra tijd en zorgt voor extra werk. Wil je iedereen tevreden houden, moet je compromissen sluiten, vandaar dat het losse spelmateriaal beperkt wordt.

Is het onderhoud van het buitenterrein een taak van de leiding?

Het is een gedeelde verantwoordelijkheid. De leiding maait het grasterrein terwijl een landbouwer drie keer per jaar instaat voor het langere gras aan de wilgenhut. De rest doen de vrienden van 't Okkernotje.

Is het onderhoud arbeidsintensief?

Dit valt best mee omdat we bij de inrichting van het domein de impact van onderhoud altijd hebben meegenomen in de denkoefening. De zwaarste klus is wellicht het snoeien van de haag aan de straatzijde, maar de keuze voor een haag is ook hier bewust gemaakt. Een gesnoeide haag is voor de buurt veel mooier dan eender welke buitenomheining en ook voor de vogels is het zeker een meerwaarde.

Wat is de meest favoriete plek van de kinderen en jongeren?

De meeste kinderen trekken spontaan naar de speelheuvel. Die is gevormd rond een klimtoren met daarin o.a. een daalmast. Voor de oudere leeftijdscategorieën is de wilgenhut populairder. Daar kunnen ze zich wat terugtrekken, buiten het oog van de begeleiding. En op de derde plaats komt dan de wadi.

Welk spelelement kent er minder succes?

Tot mijn grote verrassing is dat de kabelbaan. Het wordt wel gebruikt, maar de aantrekkingskracht is toch opvallend minder ten opzichte van de andere spelelementen op het terrein. Ik had dit vooraf anders ingeschat.

Komen er kinderen uit de buurt spelen?

We willen het domein niet afsluiten, dus ja, kinderen uit de buurt komen soms op ons domein spelen. Enerzijds vinden we dit goed, anderzijds wringt het soms op vlak van aansprakelijkheid. Het bestuur van de vzw stelt zich de vraag wie er verantwoordelijk is als er een ernstig ongeval zou gebeuren.

TOT SLOT

Een aantrekkelijke speelomgeving heeft een meerwaarde voor elk kind, elke begeleider en elke uitbater. Het is dus zinvol om er in te investeren, op voorwaarde dat het gebeurt op een doordachte manier. Zo moet het speellandschap gevarieerd zijn en diverse spelelementen bevatten.

Mits wat creativiteit kan iedereen een goede buitenomgeving vormgeven, ook met een beperkt budget. Wie meer ondersteuning wenst, kan terecht op www.cjt.be/buitenspelen. Op die

pagina staat heel wat beeldmateriaal ter inspiratie, goede voorbeelden om te bezoeken en organisaties die al dan niet tegen betaling hun expertise willen aanbieden. Tot slot verwijst de pagina ook door naar interessante subsidiekanalen.

Wie in de toekomst de buitenruimte wil herinrichten, mag dit steeds laten weten aan CJT. We bieden ondersteuning waar mogelijk en het is ook steeds leuk om goede voorbeelden te delen met andere uitbaters.